

MILJØ-
DIREKTORATET

VEILEDER

M-617 | 2016

Oppfølging av ulovlige forhold i verneområder

Oppfølging av ulovlige forhold i verneområder

Utførende institusjon

Miljødirektoratet

M-nummer:

M-617 | 2016

År:

2016

Sidetall:

20

Utgiver:

Miljødirektoratet

Forfatter(e):

Miljødirektoratet

Tittel - norsk og engelsk:

Oppfølging av ulovlige forhold i verneområder

4 emneord:

Verneområde, naturmangfoldloven, sanksjoner, anmeldelse

Sammendrag:

Overtredelser av naturmangfoldlovens bestemmelser om verneområder, verneforskrifter og enkeltvedtak bør følges opp med forvaltningssanksjoner av allmennpreventive hensyn. Denne veilederen gir en oversikt over virkemidler som kan benyttes av forvaltningen når det oppdages ulovlige tiltak eller virksomhet i verneområder. Reaksjoner på overtredelser kan være anmeldelse til politiet, miljøerstatning og pålegg om retting eller stans. Forvaltningen kan også ilegge tvangsmulkt eller rette opp et ulovlig forhold selv når vilkårene for dette er oppfylt. Overtredelser bør i mange tilfeller følges opp med både forvaltningssanksjoner og anmeldelse til politiet. Veilederen gir praktiske råd om hvordan de ulike virkemidlene bør benyttes.

Forside:

Veodalen

Bilde:

Foto: Jan Stokstad

Design:

Skipnes Kommunikasjon AS

Innhold

1. Innledning	5
1.1 Hvilke virkemidler finnes?.....	5
1.2 Hva er overtredelse?	5
1.3 Hvorfor bør virkemidlene brukes?.....	5
2. Anmeldelse.....	5
2.1 Straff som virkemiddel.....	5
2.2 Overtredelser som skal anmeldes	6
2.3 Overtredelser hvor anmeldelse bør vurderes	6
2.4 Momenter som ikke bør tillegges vekt i vurderingen av anmeldelse	7
2.5 Momenter som kan tilsi at et forhold ikke bør anmeldes	7
2.6 Foreldelse	7
3. Retting og stans.....	8
3.1 Påpekning av plikt.....	8
3.2 Hjemmel for retting og stans	8
3.3 Vilkår for retting og stans	8
3.4 I hvilke saker bør en bruke retting og stans?	9
3.5 Hvem kan gi pålegg om retting og stans?	9
3.6 Fremgangsmåte med retting og stans	9
3.6.1 Forhåndsvarsling av retting og stans	9
3.6.2 Kravene til enkeltvedtaket om retting og stans	10
4. Direkte gjennomføring	11
4.1 Hjemmel for direkte gjennomføring	11
4.2 Vilkår for direkte gjennomføring.....	11
4.3 Hvilke saker bør sanksjoneres med direkte gjennomføring?.....	11
4.4 Hvem avgjør om det skal utføres direkte gjennomføring?	11
4.5 Fremgangsmåte ved direkte gjennomføring?	12
4.6 Dekning av utgifter ved direkte gjennomføring	12
4.7 Politibistand i konfliktfylte saker	13
5. Tvangsmulkt	13
5.1 Hjemmel for tvangsmulkt	13
5.2 Vilkår for tvangsmulkt	13
5.3 I hvilke saker bør en bruke tvangsmulkt?	13
5.4 Hvem avgjør om tvangsmulkt skal ilegges?	14
5.5 Fremgangsmåte ved tvangsmulkt	14
6. Miljøerstatning	14
6.1 Hva er miljøerstatning?	14
6.2 Hvem kan pålegges å betale miljøerstatning?	15

6.3	Vilkår for miljøerstatning	15
6.4	Hvilke saker bør sanksjoneres med miljøerstatning?	15
6.5	Avklart faktum og bevissituasjon	16
6.6	Hvem kan fastsette pålegg om miljøerstatning?	16

1. Innledning

1.1 Hvilke virkemidler finnes?

Denne veilederen omhandler forvaltningens bruk av virkemidler ved overtredelser av bestemmelser i verneforskrifter og naturmangfoldloven, samt overtredelser av enkeltvedtak med hjemmel i disse regelverkene.

Naturmangfoldloven har flere bestemmelser om håndheving og sanksjoner ved brudd på regelverket. Dette er bestemmelser om:

- Retting og avbøtende tiltak (§ 69)
- Direkte gjennomføring (§ 71)
- Tvangsmulkt (§ 73)
- Miljøerstatning (§ 74)
- Straff (§ 75)

Disse virkemidlene kan i utgangspunktet benyttes på alle typer overtredelser av lov, forskrift og enkeltvedtak. Veilederen gir noen retningslinjer for når de ulike virkemidlene bør benyttes.

De fire første virkemidlene i oppstillingen over er forvaltningens virkemidler og veilederen omhandler disse. Veilederen gir også føringer og anbefalinger om når et forhold bør anmeldes til politiet med sikte på straffeforfølgning.

1.2 Hva er en overtredelse?

Enhver handling som er i strid med et forbud eller pålegg i naturmangfoldloven, verneforskrifter eller enkeltvedtak med hjemmel i disse, er å anse som en overtredelse av regelverket. Eksempler på dette er:

- Bygging uten tillatelse
- Ferdsel i områder med ferdselsforbud
- Graving og oppgradering av kjørespor/enkle veier uten tillatelse
- Motorferdsel utover det som følger av en tillatelse.

Brudd på vilkår i tillatelser er også overtredelser som bør følges opp, f.eks. når et tilbygg har et større areal eller annen utforming enn det som følger av tillatelsen.

1.3 Hvorfor bør virkemidlene brukes?

Det er viktig at forvaltningen følger opp overtredelser, og helst bør dette skje så raskt forvaltningen får kjennskap til overtredelsen. En utbredt praksis med etterfølgende tillatelser vil gi et uheldig inntrykk av at det er «enklere å få tilgivelse enn tillatelse». Manglende oppfølging av overtredelser i verneområder kan føre til at respekten for vernereglene svekkes. Det vil også virke urettferdig for de som følger regelverket dersom manglende etterlevelse ikke får konsekvenser.

Hensynet til likebehandling tilsier at praksisen bør være ensartet og konsekvent. Denne veilederen har som formål at praksisen knyttet til håndtering av overtredelser blir så ensartet som mulig.

2. Anmeldelse

2.1 Straff som virkemiddel

Begrunnelsen for å bruke straff som virkemiddel er først og fremst den allmennpreventive effekten straff har, ved at straffen virker avskrekkende på andre som får høre om saken. Straffen kan også ha individualpreventiv effekt, ved at den som straffes ikke begår nye overtredelser i fremtiden.

Hovedregelen er at overtredelser av naturmangfoldloven kap. V, verneforskrifter og enkeltvedtak skal anmeldes. I vurderingen av hvorvidt en overtredelse skal anmeldes eller ikke, må effekten av *ikke* å anmelde overtredelsen også vektlegges.

Anmeldelse stenger ikke for andre reaksjoner som krav om retting/tilbakeføring, direkte gjennomføring og bruk av tvangsmulkt. Forvaltningen bør som hovedregel heller ikke legge spørsmålet om slike

reaksjoner på vent i påvente av at en straffesak blir avgjort. Forvaltningen må gjøre sine vurderinger uavhengig av de strenge krav til bevisvurdering som gjelder i strafferetten.

2.2 Overtredelser som skal anmeldes

I vurderingen av om en overtredelse skal anmeldes vil ulike momenter ha betydning. Dersom ett eller flere av følgende momenter er til stede **skal** saken normalt anmeldes:

- **Omfattende brudd på lov/forskrift/tillatelse**
Overtredelsens art eller antall brudd på en verneforskrift kan tilsi at overtredelsen anses som omfattende.
- **Overtredelsen har store konsekvenser for naturmangfoldet eller risiko for dette**
Forholdet skal anmeldes når overtredelsen har medført irreversibel skade eller skade det tar lang tid å reparere. Det samme gjelder i tilfeller hvor det ikke har inntrådt skade, men dette skyldes flaks eller tilfeldigheter.
- **Det foreligger sterk grad av utvist skyld**
Forsettlig overtredelser skal normalt anmeldes.
- **Det foreligger sterke allmennpreventive hensyn**
Slike hensyn veier tungt når håndteringen av en overtredelse kan få betydning for andres adferd.

Eksempler på overtredelser som normalt skal anmeldes i verneområder:

- Ulovlig fysiske inngrep av varig karakter, for eksempel veibygging, oppføring av bygninger eller andre anlegg.
- Søker gjennomfører tiltaket selv om det er gitt avslag på søknaden.
- Tiltakshaver går klart ut over den tillatelse som er gitt.
- Ulovlig motorferdsel.
- Ulovlig hogst.

2.3 Overtredelser hvor anmeldelse bør vurderes

Mange overtredelser vil ikke fremstå som så klare som eksemplene nevnt over. Hvorvidt overtredelsen skal anmeldes vil bero på en konkret vurdering hvor følgende momenter særlig bør vektlegges:

- **Restriksjonsnivå:** Overtredelser i vernekategorier med høyt restriksjonsnivå bør lettere medføre anmeldelse enn i vernekategorier med lavere restriksjonsnivå.
- **Nytt regelverk:** Dersom regelverket er nytt eller endret, bør man særlig være oppmerksom på at en unnlattelse av å anmelde kan redusere respekten for regelverket. På den annen side må man se hen til overtrederens mulighet til å ha gjort seg kjent med regelverket. Hvilken informasjon som er gitt av myndighetene, og hvorvidt overtredelsen er begått av profesjonell eller privat person, kan vurderes. Klare brudd på nytt regelverk det er gitt informasjon om bør anmeldes.
- **Forvaltningspraksis:** I tilfeller hvor man i praksis sjelden gir dispensasjoner eller hvor gitte dispensasjoner styres gjennom fastsatte vilkår, bør terskelen for å anmelde være tilsvarende lav.
- **Overtredelsens omfang:** Jo større omfanget av en overtredelse er, jo lettere bør denne føre til anmeldelse.
- **Potensielle skadevirkninger:** Overtredelser som har ført til skade for naturmangfoldet bør anmeldes. Det samme gjelder hvor overtredelsen har ført til en forverret/sårbar situasjon for arter eller naturtyper som regelverket er satt til å beskytte.

Det kan også legges vekt på momenter knyttet til gjerningspersonen som f.eks. graden av skyld og om vedkommende tidligere har begått lignende lovbrudd. Dersom det tidligere er gitt påpekninger om det samme, taler dette for anmeldelse. Det samme gjelder dersom overtredelsen er motivert av egen vinning og gjerningspersonen har tjent økonomisk på lovbruddet.

Fra tid til annen oppdages det at søknadspliktig tiltak er utført eller igangsatt uten at det er søkt på forhånd. Dette er overtredelser som bør avstedkomme en reaksjon fra forvaltningen. Slike saker bør som hovedregel anmeldes av allmennpreventive grunner.

Slike forhold innebærer brudd på verneforskriften også

i tilfeller der tiltakshaver får en tillatelse i etterkant. Det er avgjørende for forvaltningen å få slike søknader før et tiltak gjennomføres og ikke som en etterfølgende søknad etter at tiltaket er gjennomført. Dette både fordi forvaltningsmyndigheten skal vurdere om det er grunnlag for å gi en tillatelse og vurdere om det er nødvendig å sette vilkår av hensyn til verneformålet. Eksempler på slike vilkår er størrelse på tilbygg, utseende, plassering, tidsrommet for når tiltaket kan utføres, med hvilket utstyr etc. I endel tilfeller vil det være svært vanskelig å etterkomme disse vilkårene når tiltaket først er utført.

Det kan ved brudd på søknadsplikten likevel være aktuelt å vurdere miljøerstatning som alternativ til anmeldelse dersom forholdene i saken tilsier det.

2.4 Momenter som ikke bør tillegges vekt i vurderingen av anmeldelse

- Bevissituasjonen

Selv om et forhold kan synes vanskelig å bevise bør vi være varsom med å unnlate å anmelde av den grunn. Denne vurderingen bør i de fleste saker overlates til politiet, som har bred erfaring i å fremskaffe bevis - også bevis vi ikke kjenner til, eller som vi ikke kjenner til hvordan vi kan fremskaffe.

- Den ansvarliges opptreden i etterkant

Dersom overtredelsen er av en slik art at den skal eller bør anmeldes, bør det ikke vektlegges hvorvidt overtrederen har gjort tiltak for å «rydde opp» eller begrense skaden etter at forholdet ble oppdaget. Dette kan for eksempel bero på økonomisk evne og det skal ikke være mulig å «kjøpe seg ut» av en anmeldelse.

2.5 Momenter som kan tilsa at et forhold ikke bør anmeldes

Selv om momentene over skulle tilsa at forholdet bør anmeldes, kan noen faktorer likevel tale for at overtredelsen ikke anmeldes.

- Svakheter ved regelverket

Det kan i noen tilfeller oppstå tvil mht. om et tiltak er i strid med regelverket fordi bestemmelsens ordlyd er vanskelig å forstå eller er uklar. Dersom det foreligger slike svakheter ved regelverket, kan det etter en konkret vurdering tilsa at forholdet ikke bør anmeldes.

- Inkonsekvent/uklar/feil saksbehandling i forkant

Dersom forvaltningsmyndigheten har hatt kunnskap om et tiltak gjennom lengre tid uten å ha grepet inn, kan det ha gitt tiltakshaver inntrykk av at tiltaket var «greit». Dette er forhold som må kunne vektlegges i vurderingen av om forholdet skal anmeldes. Det vil også kunne være urimelig å anmelde en handling hvis forvaltningen på forhånd har gitt feilaktige opplysninger som vedkommende tiltakshaver har forholdt seg til. Hvis kommunen er forvaltningsmyndighet for et verneområde og bare har behandlet en byggesøknad etter plan- og bygningsloven og ikke gitt opplysninger om kravene etter verneforskriften, kan det også være urimelig å anmelde forholdet. I slike tilfeller må søker kunne forvente at søknaden behandles etter begge regelverk selv om det bare er søkt etter plan- og bygningsloven. I det minste må søker kunne forvente at kommunen opplyser om kravene etter verneforskriften.

Det kan også være situasjoner der andre sanksjoner vurderes mer hensiktsmessige og tilstrekkelige for å sikre etterlevelse av reglene. For eksempel kan en administrativ reaksjon fremstå som mer tilpasset regelbruddets art og karakter enn en anmeldelse.

2.6 Foreldelse

Overtrederen kan ikke straffes når det straffbare forholdet er foreldet. Foreldelsesfristen løper fra den dagen det straffbare forholdet er opphørt og avbrytes ved rettslige skritt som medfører at den mistenkte får stilling som siktet (f.eks. ved utferdigelse av et forelegg, ransaking eller pågripelse). Fristen avbrytes ikke ved at et forhold anmeldes. Det er derfor viktig å være rask med å anmelde mulige straffbare forhold, slik at politiet får tid til å etterforske saken.

Lengden av foreldelsesfristen avhenger av strafferammen. Etter naturmangfoldloven kan overtredelser straffes med bøter eller inntil 1 års fengsel. Grove overtredelser kan straffes med bøter eller fengsel

inntil 3 år. Foreldelsesfristen er etter straffeloven da henholdsvis 2 år for vanlige overtredelser og 5 år for grove overtredelser.

3. Retting og sans

3.1 Påpekning av plikt

Den enkelte som har overtrådt regelverket (lov, forskrift eller enkeltvedtak) har selv en plikt til å stanse eller rette opp i overtredelsen uavhengig av om det er gitt et formelt pålegg. Forvaltningen kan derfor alltid påpeke dette ovenfor overtrederen og anmode vedkommende om å rydde opp i forholdet, f.eks. ved å fjerne ulovlig søppel eller annet i strid med forskriften eller vedtaket. Dette kan være tilstrekkelig for at overtrederen ordner opp i det ulovlige forholdet.

Dersom overtrederen ikke ordner opp i det ulovlige forholdet, må det treffes formelt rettingsvedtak etter naturmangfoldloven § 69. Et slikt rettingsvedtak vil være et enkeltvedtak som krever at vedkommende får et skriftlig forhåndsvarsel med frist til å uttale seg før det treffes et endelig vedtak. I noen tilfeller kan det være hensiktsmessig å påpeke plikten og samtidig varsle at det vil være aktuelt å pålegge retting dersom forholdet ikke bringes i orden. Slikt varsel kan betraktes som et forhåndsvarsel dersom kravene til forhåndsvarsel er oppfylt (se kap. 3.3.1).

3.2 hjemmel for retting og stans

Naturmangfoldloven § 69 hjemler adgangen til å gi pålegg om retting og stans av en ulovlig handling eller et ulovlig forhold. Med retting menes som oftest gjenoppretting av en tidligere tilstand, for eksempel riving av ulovlig bygninger eller fjerning av ulovlig tilført masse. Pålegg om stans betyr at en pågående ulovlig handling må opphøre, for eksempel pågående graving, bygging eller hogst.

Den som forårsaker fare for skade har også selv en viss plikt til å iverksette tiltak på eget initiativ for å sikre at forringelse av naturmangfoldet ikke skjer. Dette følger av naturmangfoldloven § 69 annet ledd. Vedkommende kan ikke selv igangsettes tiltak som i seg selv kan medføre skade eller forringelse uten samtykke eller pålegg fra forvaltningsmyndigheten. Plikten gjelder ikke hvis det anses «særlig urimelig». Hvorvidt det anses særlig urimelig beror på en samlet vurdering hvor skadevirkningene av overtredelsen, den effekt tiltaket/pålegget kan ha, kostnadene ved tiltakene og overtrederens skyld er de viktigste momentene. (Det kan også tas hensyn til overtrederens økonomiske stilling.)

3.3 Vilkår for retting og stans

For å kreve retting av et forhold som allerede er utført, eller stans av et pågående forhold, kreves at handlingen eller forholdet er i strid med naturmangfoldloven eller forskrifter eller enkeltvedtak i medhold av denne loven. Det er ikke et krav om at det har oppstått skade på naturmangfoldet eller at det er fare for slik skade, det er tilstrekkelig at handlingen ikke er tillatt.

Et pålegg om retting/stans skal etter naturmangfoldloven § 69 rettes mot «den ansvarlige», og dette kan være både enkeltpersoner og juridiske personer (for eksempel selskaper, stiftelser og foreninger).

Dersom en arbeidstaker har begått overtredelsen i forbindelse med utførelsen av sine arbeidsoppgaver, bør et pålegg normalt rettes mot arbeidsgiveren. Hvor en selvstendig oppdragstaker har begått overtredelsen, beror det på en konkret vurdering hvorvidt pålegget skal rettes mot denne og/eller oppdragsgiver. (Momenter i vurderingen er hvilke opplysninger som ble gitt fra oppdragsgiver og hva som var arbeidsoppdraget. Var oppdraget av en slik art at oppdragstakeren hadde en undersøkelsesplikt?). Dersom det er flere «ansvarlige» for overtredelsen, kan pålegget rettes mot alle eller én enkelt. Oppdragsgiver og eier bør alltid underrettes med kopi av pålegget dersom pålegget rettes mot oppdragstaker.

3.4 I hvilke saker bør en bruke retting og stans?

Terskelen for å pålegge retting og stans bør i utgangspunktet ligge lavt dersom vilkårene er oppfylt. Tiltak som klart er i strid med loven, en forskrift eller et vedtak, bør kreves rettet. Dersom retting varig vil forverre situasjonen for naturmangfoldet, for eksempel fordi det må brukes tyngre redskaper eller maskiner, bør pålegg om retting imidlertid ikke gis.

Pålegg om retting kan for eksempel gå ut på å kreve riving og fjerning av ulovlige bygninger, anlegg og konstruksjoner eller fjerning av tilført masse.

Pålegg om retting og stans kan gis selv om forholdet anmeldes. Dersom forholdet anmeldes bør det i anmeldelsen opplyses om at pålegg er gitt og eventuelt om pålegget er gjennomført. Dette kan ha betydning ved straffeutmålingen.

Pålegg om retting og stans kan gis ved siden av illeggelse av miljøerstatning.

3.5 Hvem kan gi pålegg om retting og stans?

Nasjonalpark- og verneområdestyrer, Fylkesmannen, Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet kan gi pålegg om retting og stans. Det vil være forvaltningsmyndigheten for verneområdet som har primæransvaret for å følge opp overtredelser med pålegg om retting og stans. Kommunene har ikke delegert myndighet etter naturmangfoldloven § 69, så dersom forvaltningsmyndigheten ligger til en kommune, bør kommunen ha et samarbeid med Fylkesmannen om oppfølging av ulovlige forhold. Et alternativ er at sanksjonsbestemmelsene i plan- og bygningsloven benyttes dersom det også foreligger en overtredelse av plan- og bygningsloven.

Forvaltningsmyndigheten må også følge opp med undersøkelser mht. om pålegget gjennomføres eller ikke. Dette kan i praksis skje i samarbeid med Statens naturoppsyn (SNO).

Når feltpersonell i SNO avdekker et pågående ulovlig forhold i felt, kan de gi pålegg om umiddelbar stans på stedet. Dette er mest aktuelt ved åpenbare skader på naturmangfoldet og hvor gjenoppretting kan være vanskelig. Eksempler på alvorlige ulovlige tiltak som kan oppdages i felt og hvor det umiddelbart bør kreves stans er kjøring med tyngre kjøretøy i våtmarksområde i strid med verneforskrift eller ved pågående ulovlig hogst eller sprengningsarbeid. Adgangen til å kreve stans på stedet er nærmere omtalt i kap. 3.6.

3.6 Fremgangsmåte ved retting og stans

Et pålegg om retting og stans skal følge reglene for enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Det skal gis et forhåndsvarsel (forvaltningsloven § 16) med frist for å uttale seg, samt et etterfølgende enkeltvedtak (forvaltningsloven kap. V).

3.6.1 Forhåndsvarsling av retting og stans

Hovedregelen er at pålegg om retting og stans skal varsles i forkant, slik at vedkommende part får anledning til å uttale seg til et mulig pålegg.

Forhåndsvarselet bør inneholde:

- 1) Bakgrunn for at pålegg vurderes.
- 2) Rettslig grunnlag.
- 3) Tiltaket som vurderes pålagt – så konkret som mulig og med frist for gjennomføringen.
- 4) Mulige konsekvenser av at pålegget ikke oppfylles (se kap. under om tvangsmulkt og direkte gjennomføring).
- 5) Frist for å uttale seg i saken, normalt 14 dager.

Dersom det er særlig byrdefullt å gi skriftlig underretning, kan underretningen gis muntlig eller på annen måte, jf. forvaltningsloven andre ledd.

I enkelte tilfeller kan *forhåndsvarsling unnlates*. Det følger av forvaltningsloven § 16 tredje ledd at forhåndsvarsel kan unnlates dersom:

- slik varsling ikke er praktisk mulig eller vil medføre fare for at vedtaket ikke kan gjennomføres, jf. forvaltningsloven § 16 tredje ledd a). Et typisk eksempel på dette er at det haster å kreve ret-

ting eller stans for å hindre/reducere skaden på naturmangfoldet. Dersom en pågående aktivitet oppdages, vil det således ikke være påkrevd med forhånds varsling dersom det haster med å få gitt pålegget.

- parten ikke har kjent adresse og ettersporing av ham vil kreve mer tid eller arbeid enn rimelig i forhold til partens interesser og til betydningen av varslet, jf. forvaltningsloven § 16 tredje ledd b).
- vedkommende part allerede på annen måte har fått kjennskap til at vedtak skal treffes og har hatt rimelig foranledning og tid til å uttale seg eller varslet av andre grunner må anses åpenbart unødvendig, jf. forvaltningsloven § 16 tredje ledd c).

3.6.2 Kravene til enkeltvedtaket om retting og stans

Hovedregelen er at pålegg om retting og stans skal skje i et skriftlig vedtak.

Vedtaket bør inneholde:

- 1) Sakshistorikk: Bakgrunn og korrespondanse, herunder vedtak i saken.
- 2) Rettslig grunnlag: Informasjon om hvilke bestemmelser som er overtrådt, naturmangfoldloven § 69 første ledd og litt om innholdet i denne bestemmelsen.
- 3) Vurdering: Begrunnelse for hvorfor pålegget gis.
- 4) Beskrivelse av pålegget: Hva kreves gjennomført? Så klart og tydelig som mulig slik at ingen tvil oppstår.
- 5) Frist for gjennomføring: Dette er viktig fordi fristen får betydning for forvaltningens adgang til selv å iverksette tiltak som ikke er etterkommet etter naturmangfoldloven § 71, samt adgangen til å gi tvangsmulkt ved oversittelse av fristen etter naturmangfoldloven § 73 andre ledd. Fristen må være rimelig slik at den ansvarlige har en reell mulighet til å oppfylle pålegget.
- 6) Mulige konsekvenser av at pålegget ikke oppfylles innen fastsatt frist. Disse er: Direkte gjennomføring på den ansvarliges regning, se kap. 4 og fastsettelse av tvangsmulkt, se kap. 5. Overtredelse kan også medføre straff etter naturmangfoldloven § 75.
- 7) Informasjon om klageadgangen, klagefrist, klageinstans og den nærmere fremgangsmåte ved klage i tråd med bestemmelsene om underretning om vedtak i forvaltningsloven § 27. Dersom

et forhold kreves rettet med kort frist og før klagefristen går ut (eller klagen realitetsbehandles), må det i vedtaket tas med informasjon om at mottakeren har rett til å begjære oppsettende virkning (dvs. be om at gjennomføringen utsettes) etter forvaltningsloven § 42.

- 8) Adgangen til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter etter forvaltningsloven §§ 18 - 19.

Av forvaltningsloven § 23 følger at skriftlighetskravet ved enkeltvedtak *kan unnlates* dersom «dette av praktiske grunner vil være særlig byrdefullt for forvaltningsorganet». Pålegget bør imidlertid skriftliggjøres i etterkant.

Ulovlige forhold oppdages ofte av SNO i forbindelse med undersøkelser av innkomne tips eller ved at forholdet oppdages ute på oppsyn. I slike tilfeller haster det gjerne med å få stoppet den pågående ulovlige aktiviteten for å hindre eller redusere skade. Da kan pålegg om øyeblikkelig stans gis muntlig på stedet. Det bør i tilfelle muntlig opplyses om bakgrunn, rettslig grunnlag, mulige konsekvenser av ikke å følge pålegget, videre saksgang, samt at man har rett til å uttale seg. Det bør også opplyses hvem i forvaltningen som kan kontaktes i anledning saken. Pålegget bør deretter snarest mulig gjøres skriftlig.

Miljødirektoratet har et standard skjema for pålegg om stans som også kan benyttes av naturoppsynet i felt. Dersom pålegg om stans er gjort av SNO i felt, skal dette varsles til forvaltningsmyndigheten for videre oppfølging derfra.

Dersom pålegget ikke etterkommes på stedet, kan politiet tilkalles, jf. politiloven § 2 første ledd, nr. 5-6.

4. Direkte gjennomføring

4.1 Hjemmel for direkte gjennomføring

Forvaltningen kan selv sørge for fysisk gjennomføring av gitte pålegg etter naturmangfoldloven § 69 første ledd og § 70 andre ledd (pålegg som følge av uforutsette miljøkonsekvenser av lovlig virksomhet) dersom pålegget ikke gjennomføres av den ansvarlige. Naturmangfoldloven § 71 regulerer adgangen forvaltningen har til selv å gjennomføre tiltakene og hjemmel til å kreve dekning av utgiftene til dette.

4.2 Vilkår for direkte gjennomføring

Som hovedregel forutsetter adgangen til direkte gjennomføring at det er gitt et pålegg som den ansvarlige ikke har oppfylt innen fristen, for eksempel at det er gitt pålegg om rivning av et ulovlig byggverk som ikke er etterkommet.

Det er to alternative unntak fra hovedregelen om at det må være gitt et pålegg til den ansvarlige:

- 1) Det haster med å gjennomføre tiltaket av hensyn til naturmangfoldet, for eksempel for å hindre/ redusere skaden på naturmangfoldet
- 2) Det kan ikke påvises noen ansvarlig som et pålegg kan rettes mot

I disse tilfellene kan direkte gjennomføring foretas, selv om pålegg ikke er gitt.

4.3 Hvilke saker bør sanksjoneres med direkte gjennomføring?

Hovedregelen er at den ansvarlige for overtredelsen bør pålegges retting slik at vedkommende selv må sørge for oppretting av det ulovlige forholdet. Tiltak det haster med å få gjennomført av hensyn til naturmangfoldet, bør imidlertid gjennomføres direkte av forvaltningen uten pålegg først. I en konkret vurdering må det legges vekt på hvor mye det haster å få gjennomført rettingen, dvs. hvor stor skade som kan oppstå, samt hvor stor interesse den ansvarlige må antas å ha i selv å få rette opp i ulovligheten.

Ett eksempel på hvor det kan haste med å få ryddet opp er når det har oppstått forurensning i sjøområder.

Direkte gjennomføring bør også gjennomføres der det ikke kan påvises en ansvarlig, f.eks. fjerning av ulovlig henlagte gjenstander som ikke har en påviselig eier.

4.4 Hvem avgjør om det skal utføres direkte gjennomføring?

Nasjonalpark- eller verneområdestyrer, Fylkesmannen, Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet har myndighet til å iverksette direkte gjennomføring. De fleste påleggene etter naturmangfoldloven § 69 vil være gitt av forvaltningsmyndigheten for verneområdet og det vil da vanligvis være forvaltningsmyndigheten sin oppgave å påse at gitte pålegg blir etterlevd. Dersom påleggene ikke blir fulgt opp av den ansvarlige, må samme myndighet vurdere direkte gjennomføring.

I noen tilfeller kan det være aktuelt å bruke adgangen til direkte gjennomføring uten at det er gitt et pålegg til den ansvarlige i forkant. Forvaltningsmyndigheten vil som regel ha kjennskap til det ulovlige forholdet og er den myndigheten som oftest er nærmest til å vurdere spørsmålet om direkte gjennomføring uten foregående pålegg. Fylkesmannen, Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet, kan imidlertid også

iverksette gjennomføring. Det forutsettes imidlertid at disse forvaltningsorganene om mulig tar kontakt med forvaltningsmyndigheten for verneområdet før dette besluttes.

4.5 Fremgangsmåte ved direkte gjennomføring?

Avhengig av hva slags type gjenopprettingstiltak som er aktuelt, må det vurderes om tiltaket kan gjøres av forvaltningen selv (saksbehandler eller forvalter), ved en bestilling til SNO eller om det bør anskaffes en ekstern oppdragstaker. Reglene om offentlige anskaffelser skal i tilfelle benyttes.

Beslutning om direkte gjennomføring er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven og skal som utgangspunkt forhåndsvarsles, jf. forvaltningsloven § 16 og tilfredsstillende kravene i forvaltningsloven kap. V.

Er det særlig byrdefullt å gi skriftlig forhåndsvarsel, kan underretning gis muntlig eller på annen måte. Det finnes imidlertid flere unntak fra kravet om forhåndsvarsel i forvaltningsloven § 16 tredje ledd, som kan komme til anvendelse. Disse unntakene er nærmere omtalt i kap. 3.6.1. I praksis vil det ikke være aktuelt med forhåndsvarsel når det haster å få gjennomført rettingen eller når det ikke kan påvises en ansvarlig. I hastetilfeller bør det likevel vurderes å gi muntlig underretning der tiltakshaver er kjent.

Hovedregelen er videre at en beslutning om direkte gjennomføring skal foreligge skriftlig. Det er unntak fra kravet om skriftlighet når det av praktiske grunner vil være særlig byrdefullt for forvaltningsorganet, jf. forvaltningsloven § 23. (Terskelen for hva som er særlig byrdefullt skal ikke være for høy i slike saker.) Selve vedtaket kan da ligge i den eksplisitte handlingen eller ved at tiltaket gjennomføres. Dersom vedtaket ikke treffes skriftlig med underretning til den ansvarlige, kan den ansvarlige kreve at vedtaket nedtegnes skriftlig, jf. forvaltningsloven § 27. Vedtaket kan påklages på vanlig måte (også dersom det ikke er fattet skriftlig) innen tre uker. Skjer gjennomføringen før klage saken er avgjort, får klageinstansens vedtak bare betydning ved at den ansvarlige fritas for dekning av utgifter. Det kan imidlertid vurderes om vedtaket skal

utsettes til klagen er behandlet, jf. forvaltningsloven § 42.

4.6 Dekning av utgifter ved direkte gjennomføring

Det følger av naturmangfoldloven § 71 andre ledd at utgifter ved direkte gjennomføring kan kreves dekket av den ansvarlige. Det fremgår også av bestemmelsen at kravet er tvangsgrunnlag for utlegg.

I praksis betyr dette at forvaltningen i første omgang må betale utgiftene og først i etterkant kreve disse tilbakebetalt av den ansvarlige. Regninger som påløper ved gjennomføringen kan altså ikke fortløpende sendes den ansvarlige.

De utgiftene forvaltningen i ettertid kan kreve dekket er *nødvendige og forsvarlige utgifter*. Hva som er nødvendig og forsvarlig må vurderes innenfor den tid man har til rådighet for å skaffe oppdragstakere, maskiner og lignende og det må utvises et fornuftig skjønn. Eksempler på hva som kan kreves dekket er vederlag til oppdragsmottakere, overtidsutbetaling, materiellutgifter og erstatning for bruk av andres eiendom. Administrasjonskostnader kan ikke kreves dekket.

Så snart det økonomiske kravet er klarlagt, sendes en spesifisert og begrunnet krav om betaling til den ansvarlige. Det bør gis en betalingsfrist på ca. 3 uker. Kravet om utgiftsdekning er ikke et enkeltvedtak og kan ikke påklages, men det kan prøves av domstolene.

Dersom betaling ikke skjer innen fristen bør følgende gjøres:

- utsendelse av to ukers varsel om forestående tvangsfullbyrding, jf. tvangsfullbyrdsloven (tvfl.) § 4-18.
- deretter; begjæring om utlegg for namsmannen etter tvfl. § 7-3 første ledd.
- namsmannen vil etter dette forelegge kravet for den ansvarlige med uttalefrist på 2 uker, før det tas utlegg. Utlegg forutsetter imidlertid at namsmannen finner grunnlag for dette, samt at det er verdier å ta utlegg i.

4.7 Politibistand i konfliktfylte saker

Dersom den tiltaket retter seg mot, fysisk motsetter seg direkte gjennomføring eller nekter å etterkomme et pålegg om å stanse virksomheten, kan forvaltningsmyndigheten ikke selv gripe fysisk inn. I slike situasjoner må myndighetene be om assistanse fra politiet.

I svært konfliktfylte saker vil man kunne få bistand fra politiet i forbindelse med direkte gjennomføring dersom berørt part fysisk motsetter seg dette, jf. politiloven § 2 første ledd, pkt. 5-6. Man bør da ha etablert forhåndskontakt med politiet, slik at de kjenner saken og på forhånd har fått anledning til å vurdere grunnlaget for bistand under gjennomføringen.

5. Tvangsmulkt

5.1 Hjemmel for tvangsmulkt

Naturmangfoldloven § 73 hjemler adgangen til å fatte vedtak om tvangsmulkt. Formålet med tvangsmulkt er å sikre at loven og bestemmelser i medhold av den blir etterlevd.

Tvangsmulkt er ikke straff, og det skal alltid være mulig for den ansvarlige å unngå tvangsmulkten. Bruk av tvangsmulkt fritar ikke den ansvarlige fra plikten til å gjennomføre det aktuelle pålegget, f.eks. å foreta retting av et forhold. Tvangsmulkt hindrer heller ikke politianmeldelse dersom saken er alvorlig nok til det. Beslutning om tvangsmulkt bør som hovedregel tas uavhengig av om forholdet anmeldes og ikke legges på vent i påvente av behandlingen i politiet.

5.2 Vilkår for tvangsmulkt

Vilkår for å anvende tvangsmulkt er:

1) Det foreligger overtredelse av en plikt

Plikten kan følge direkte av naturmangfoldloven eller være pålagt med hjemmel i naturmangfoldloven,

forskrift eller enkeltvedtak med hjemmel i loven. Dette kan f.eks. være en plikt til å gjennomføre noe (f.eks. retting) eller en plikt til å avstå fra eller stanse noe (f.eks. pålegg om stans av et ulovlig tiltak).

2) Plikten må være klar og tydelig

Det skal ikke være tvil om hva den ansvarlige må gjøre for å oppfylle plikten. Tvangsmulkt kan derfor ikke fastsettes for å gjennomføre den generelle aktsomhetsplikten etter naturmangfoldloven § 6 uten at forvaltningen på forhånd har konkretisert i et pålegg hva den ansvarlige plikter å foreta seg for å overholde bestemmelsen.

3) Plikten må være mulig å overholde/oppfylle

Foreligger det tvil om hvorvidt det er mulig å oppfylle plikten, for eksempel på grunn av forhold utenfor den ansvarliges kontroll, bør tvangsmulkt ikke anvendes.

5.3 I hvilke saker bør en bruke tvangsmulkt?

I klare saker, hvor man ikke har nådd frem med andre virkemidler, bør tvangsmulkt brukes i vid utstrekning.

Momenter i vurderingen av om tvangsmulkt bør ilegges er:

- Hvor viktig er det å få gjennomført de plikter som er pålagt? Har det konsekvenser for naturmangfoldet dersom pålegget ikke gjennomføres? Hvor stor vekt har allmennpreventive hensyn?
- Foreligger det manglende tillit til at pliktene gjennomføres uten varsel om tvangsmulkt? Dette kan skyldes erfaring fra tidligere forhold eller fordi det allerede er gitt utsettelse av en frist og taler for at tvangsmulkt bør ilegges.

5.4 Hvem avgjør om tvangsmulkt skal ilegges?

Nasjonalpark- og verneområdestyrer, Fylkesmannen, Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet har myndighet til å ilegge tvangsmulkt. Det vil vanligvis være forvaltningsmyndigheten for verneområdet sin

oppgave å påse at gitte pålegg blir fulgt og vurdere om det bør ilegges tvangsmulkt.

5.5 Fremgangsmåte ved tvangsmulkt

Fastsetting av tvangsmulkt er enkeltvedtak og skal følge forvaltningslovens regler for enkeltvedtak med forhåndsvarsel og vedtak med klageadgang. Tvangsmulkten skal pålegges den ansvarlige for overtredelsen. Hvor en enkeltperson har handlet på vegne av en bedrift/selskap skal tvangsmulkten ilegges den juridiske personen.

Det finnes ulike former for tvangsmulkt: Tvangsmulkt kan fastsettes som et **engangsbeløp** som påløper når fristen for å gjennomføre vedtaket er oversittet eller som en **løpende mulkt** med et beløp som påløper per dag/uke/måned etter at fristen for gjennomføring er oversittet. Det er også mulig å **kombinere** de to tvangsmulktformene, for eksempel ved at det først fastsettes en engangsmulkt, som deretter går over til en løpende mulkt når fristen for engangsmulkten er utløpt.

Forhåndsvarselet må redegjøre for hva saken gjelder, jf. forvaltningsloven § 16. Det må klart angis hva den ansvarlige plikter å gjøre for å unngå at tvangsmulkt løper, fristen for gjennomføring og tvangsmulktens størrelse. Det anbefales at parten gis en frist på 1–2 uker for å komme med sine merknader til varselet, før et evt. vedtak fattes. Beløpets størrelse fastsettes etter en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle, men bør settes tilstrekkelig høyt til at den får ønsket effekt. Det kan sees hen til eksisterende praksis etter plan- og bygningsloven og forurensningsloven.

Ofte gis generell informasjon om forvaltningsmyndighetens adgang til å treffe vedtak om tvangsmulkt i selve det vedtaket som fastsetter plikten. Dette tilfredsstillende imidlertid ikke i seg selv kravene til forhåndsvarsel. Det kan imidlertid vurderes å forhåndsvarsele tvangsmulkt i selve pålegget om retting dersom det er ønskelig at tvangsmulkten skal igangsettes så snart fristen for å rette er gått ut. De kravene som gjelder til forhåndsvarselet må i tilfelle fremgå av vedtaket og tiltakshaver må også ha anledning til å uttale seg til dette.

Vedtaket om tvangsmulkt må også klart angi hva parten må gjøre for å unngå at tvangsmulkt påløper, fristen for å utføre forpliktelsen og tvangsmulktens størrelse. Det må videre opplyses om adgangen til å påklage avgjørelsen.

Vedtaket om tvangsmulkt kan påklages etter forvaltningslovens regler om **klage** over enkeltvedtak. Hovedregelen etter forvaltningsloven § 42 er at slik klage ikke gis oppsettende (utsettende) virkning. Dette betyr at tvangsmulkten løper, selv om vedtaket påklages, såfremt ikke noe annet er bestemt. Dersom det forvaltningsvedtak som tvangsmulkten er knyttet til påklages, og denne klagen gis oppsettende virkning, bør også tvangsmulktvedtaket utsettes til denne klagen er avgjort.

Klima- og miljødepartementet kan frafalle påløpt tvangsmulkt. Dette kan være aktuelt i særlige tilfeller.

Inndrivning av tvangsmulkt er aktuelt når den ansvarlige ikke betaler i henhold til fastsatt mulkt. Vedtak om tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg etter tvangsfullbyrdelsesloven (tvfl.) § 7-2 bokstav e). Dersom betaling ikke skjer innen fristen bør således følgende gjøres:

- utsendelse av to ukers varsel om forestående tvangsfullbyrding, jf. tvfl. § 4-18.
- deretter; begjæring om utlegg for namsmannen etter tvfl. § 7-3, første ledd.
- namsmannen vil deretter forelegge kravet for den ansvarlige med uttalefrist på 2 uker, før det tas utlegg. Utlegg forutsetter imidlertid at namsmannen finner grunnlag for dette, samt at det er verdier å ta utlegg i.

6. Miljøerstatning

6.1 Hva er miljøerstatning?

Miljøerstatningen i naturmangfoldloven § 74 er en sanksjon for overtredelse av naturmangfoldloven og forskrifter og vedtak i medhold av loven. Sanksjonen er å regne som en administrativ reaksjon og bruk av miljøerstatning skal bidra til å skape respekt for regelverket. Den er et middel for å sikre at det blir reagert mot en overtredelse.

Miljøerstatning kan pålegges selv om overtredelsen faktisk ikke har voldt skade eller har medført et økonomisk tap. Er det imidlertid voldt skade, kan dette vektlegges i erstatningsutmålingen.

6.2 Hvem kan pålegges å betale miljøerstatning?

Sanksjonen kan pålegges både enkeltpersoner og foretak. Er overtredelsen begått av en arbeidstaker innenfor rammen av tjenesten, rettes pålegget mot arbeidsgiver. Er det tale om et oppdragsforhold, kan pålegg rettes både mot oppdragstaker og oppdragsgiver. Er det flere ansvarlige for overtredelsen er de solidarisk ansvarlige for betalingsforpliktelsen.

6.3 Vilkår for miljøerstatning

Grunnvilkåret etter naturmangfoldloven § 74 er at en eller flere bestemmelser i naturmangfoldloven selv, forskrifter eller enkeltvedtak gitt i medhold av loven er overtrådt.

Det er tilstrekkelig at det foreligger en overtredelse. Det er ikke krav til utvist skyld i form av uaktsomhet eller forsett.

Avgjørelsen om å ilegge miljøerstatning og miljøerstatningens størrelse skal som utgangspunkt skje etter en helhetsvurdering. Det følger av loven at det skal legges vekt på de aktuelle miljøverdiens betydning, miljøskadens eventuelle omfang og varighet, sanksjoner pålagt overtrederen og omstendighetene for øvrig.

Etter forarbeidene til bestemmelsen er det ikke utelukket å kunne kombinere straff og miljøerstatning. Det er gjort en helhetsvurdering i Miljødirektoratet av de ulike virkemidlene, og det er funnet hensiktsmessig å ha en praksis hvor det vurderes om en overtredelse bør sanksjoneres med straff/anmeldelse *eller* ileggelse av miljøerstatning. I noen tilfeller kan det være aktuelt å ilegge miljøerstatning når en anmeldelse blir henlagt. Dette forutsetter at det er kort tid mellom anmeldelse og henleggelse.

6.4 Hvilke saker bør sanksjoneres med miljøerstatning?

De mest alvorlige overtredelsene i verneområdene skal anmeldes til politiet for strafferettslig reaksjon. Ut fra en helhetsvurdering bør en ikke ilegge miljøerstatning i saker som er under strafferettslig forfølgelse (behandling i politiet) eller der den ansvarlige er ilagt straff, jf. over. Miljøerstatning bør derfor ilegges i de mindre alvorlige sakene, hvor risikoen for å «avkriminalisere» en uønsket handling er liten.

Eksempler på saker hvor miljøerstatning kan vurderes ilagt i verneområder er enkeltstående tilfeller av:

- Ulovlig mindre byggetiltak og inngrep i verne- områder, eksempelvis små plattinger og mindre tilbygg
- Brudd på vilkår i tillatelser
- Ulovlig felling av trær
- Brudd på ilandstignings- og ferdselsforbud
- Ulovlig hensetting av biler, campingvogner, båter, utstyr, avfall og lignende
- Ulovlig plassering av midlertidige innretninger
- Brudd på båndtvangbestemmelser i verneforskrifter
- Andre mindre alvorlige brudd på bestemmelser

Det kan også være aktuelt å vurdere miljøerstatning ved brudd på søknadsplikten i verneforskrifter. Dette for eksempel der det er påstartet eller gjennomført arbeid som ikke er omsøkt, men som forvaltningsmyndighetene vanligvis gir tillatelse til om det søkes på forhånd.

Der ovenstående og tilsvarende regelbrudd avdekkes, skal det vurderes å sanksjonere med miljøerstatning istedenfor anmeldelse og straff. Dersom det foreligger gjentatte overtredelser eller en kombinasjon av flere overtredelser som nevnt over fra samme person, bør imidlertid forholdet anmeldes.

Typiske regelbrudd der det er hensiktsmessig å reagere med miljøerstatning er i de tilfeller det er et enkelt og lett konstaterbart faktum, samt lite skjønn forbundet med å avgjøre om aktuell rettsregel er overtrådt.

Der det avdekkes overtredelse av forbud mot motorisert ferdsel skal det ikke vurderes ileggelse av

miljøerstatning. Denne overtredelsen skal møtes med anmeldelse og straffeforfølgning.

6.5 Avklart faktum og bevissituasjon

Miljøerstatning bør bare brukes når faktum er avklart og bevissituasjonen er overbevisende. Det må være på det rene at en bestemmelse er overtrådt og hvem som er overtrederen. Det er ikke tilstrekkelig med simpel sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 % sannsynlighet for et faktum) for å ilegge miljøerstatning. Det må foreligge klar sannsynlighetsovervekt.

Det må også kunne fremlegges dokumentasjon på overtredelsen og hvem som har overtrådt bestemmelsen. Slik dokumentasjon kan være bilder fra observasjoner i felt og rapporter fra feltpersonell.

Et pålegg om miljøerstatning er et enkeltvedtak og kan påklages til Klima- og miljødepartementet. Endelig vedtak kan kreves bragt inn for domstolen, blant annet som sivilt søksmål. Domstolene kan prøve alle sider ved saken, også forvaltningskjønnen. Det er derfor viktig at saken er godt nok belyst, og at faktum og alle bevis er tilstrekkelig sikret.

6.6 Hvem kan fastsette pålegg om miljøerstatning

Miljødirektoratet er delegert myndighet til å gi pålegg om miljøerstatning. Myndigheten er ikke videredelegert til andre forvaltningsorganer. Dette skyldes at ordning i liten grad er brukt og at det er behov for å utvikle en ensartet praksis på området.

Det bes om henvendelse til Miljødirektoratet i saker hvor det kan være aktuelt å ilegge miljøerstatning. Det er ønskelig å ta i bruk virkemiddelet for å sikre enda bedre etterlevelse av verneforskrifter.

Kongen kan gi forskrift om forenklete pålegg om miljøerstatning, jf. naturmangfoldloven § 74 andre ledd. Slik forskrift er ikke fastsatt.

Miljødirektoratet

Telefon: 03400/73 58 05 00 | Faks: 73 58 05 01

E-post: post@miljodir.no

Nett: www.miljodirektoratet.no

Post: Postboks 5672 Sluppen, 7485, Trondheim

Besøksadresse Trondheim: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Besøksadresse Oslo: Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet og har mer enn 700 ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) sine mer enn 60 lokalkontor.

Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptrer selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring. Våre viktigste funksjoner er at vi skaffer og formidler miljøinformasjon, utøver og iverksetter forvaltningsmyndighet, styrer og veileder regionalt og kommunalt nivå, gir faglige råd og deltar i internasjonalt miljøarbeid.